

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Provincia Mexicana.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67103](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67103)

PROVINCIA
MEXICANA.

Etsi ab hac Prouincia annum nobis
litterarum munus persolum non
est, tamen ex priuatorum litteris
nonnulla, quæ ad exemplum com-
munemque lætitiã facere vide-
bantur, excerptimus. Ea fere ad
Pascuarense Collegium spectat omnia. cuius Rector
cum animaduertetet superioribus annis ijs de re-
bus valde ieiune exiliterq. perscriptum esse, & in-
gentes præteriri fructus, qui ex Indis quos Natu-
rales appellant (id quod in his locis spectatur in
primis) percipiuntur; summam ipse rerum om-
nium ad nos perscripsit, qua & mores gentis, &
eius ad Christum conuersionis initia ac progressio-
nes, & ea denique, quæ ex Societatis in eas regiones
ingressu sunt consecuta persequitur. Ea nos hoc loco
subijciemus. Nostrorum autem in hac Prouincia
numerus solet esse minimum centum ac viginti.
Quot autem Prouincia ipsa sit vel aucta iuonibus,
vel diminuta mortuis, sciri litterarum intermissio-
ne non potuit.

COLLEGIVM PASCVARENSE:

Quoniam hic Hispanorum magna vis est, multique loci propinqui, ea natione referti; cogimur & eorum, & Naturalium Indorum animis opitulari. Itaq. tanta est nostrorum occupatio, ut si plures essent operæ, ea quoque plurimum negotij haberent, si vel vnus tantum Hispanorum commodis deseruirent. Quæ tamen occupatio, si cum ea, quæ cum Indis suscipitur comparetur, nulla prope modum videatur. De vtroque hominum genere dicendum erit, prius de Hispanis, postea de Indis. Habentur ad Hispanos tum in nostro, tum in curiali templo, statis temporibus conciones, quarum longè lateq. patuit utilitas: sed ea præcipue in componendis iratorum animis versata est. Ineunte quadragesima, cum primarij ciues disiuncti distractiq. essent inter sese, & diuturna iam lite mutux quodidie offensiones existerent, ut tantum non ad arma cedesq. veniretur, placuit Deo, Sacerdote nostro de ijs Euangelij verbis concionante, Diligite inimicos vestros &c. ita omnes ad æquitatem flectere, ut simul ac concionandi factus est finis, antequam templo pedem efferrent, violatam amicitiam mutuis amplexibus redintegrarint. Egregium spectaculum & lacrymas vel extorquens inuito, ciues nobiles in celeberrimo templo, atque in luce totius ciuitatis, supplices sibi esse vicissim pacis & veniæ causa; omniaq. Patris arbitrio ac moderatione transigenda ac

constituenda permittere. Publica fuit ciuitatis vni-
 uersa latitia, eoq. maior, quo maior fuerat despe-
 ratio concordiae. Per quadragesimam habetur ad
 rudes, & seruitia domestica Catechismus. Domi
 Hispanorum ciuiumq. liberis prima litterarumele-
 menta traduntur, vt ea non modo probe norint
 atque expedite legant. sed etiam vt calamo scite fin-
 gant, & exprimant atramento. horum magnus est
 numerus, nec mediocris ex ijs capitur fructus, cu-
 rantur enim eorum animi pro aetatis captu sedulo
 ac diligenter, vnusq. è nostris in eam rem totus in-
 cumbit, egregia cum laude & commendatione So-
 cietatis. Hispani suam in nos vicissim beneuolentiã
 studiumq. declarant, dum suis non amplis opibus
 nostram leuant inopiam. nam cum huic domui nulli
 sint redditus, neq. aliunde sint prompta quotidianæ vi-
 tæ subsidia, accedantq. sumptus domesticæ fabricæ;
 tamen quod ad victum & cultum pertinet, sola ho-
 minum liberalitate cuique fit satis, eaq. tam volun-
 taria, tam nullis euocata nutibus, vt nostri petendi
 cura, aut contrahendi æris alieni sollicitudine libe-
 rentur. Quid? quod ad templum quoq. cumulus be-
 nignitatis ascendit. nam cum paucis ante diebus ad
 sacrificia vix necessaria vestis ornatusq. suppeteret,
 propterea quod ad Vallisoletanum Collegiũ, vt mox
 dicitur, omnia pene translata essent; nunc de neces-
 sario apparatu nihil ferme desideratur. Atque vt
 hoc studium subleuãdæ tenuitatis nostræ cum omni
 amoris significatione coniunctum, planius intelliga-
 tur, proximo Augusto nostris ædibus de cælo ra-
 tias

Etis (sunt enim in his regionibus crebri fulminum ictus) subito concepit igne sacelli maximi contignatio, qua aridis constabat ex paleis: cumq. serpere momento flamma coepisset, & iam in templum titiones crebri decideret, suspicati sunt homines, in cineres redactum iri omnia, erat enim, ut dixi, domus tum arida materie, tum gemina contignatione contacta, nulla re intermedia, qua aut prohibere, aut morari posset incendum. Ut ignis apparuit, certatim aduolant vniuersi ad ferendam, qua possent opem: antiquissimum fuit, ignem pabulo prohibere, & qua alicuius essent pretij a flamma defendere. erat tum fœdum imbribus cœlum, & tamen nobiles ac primarij viri, nullas cœli veriti inuarias, res nostras igni subtractas in suas aedes custodia causa suis humeris comportabant, nihil reliquerunt, quod non cum diligentia domi sua conditum asseruarent. ipsas quoque imagines tabulasq. templi vna cum cratibus, & quicquid tolli & commoueri loco poterat, abstulerunt. Diuini muneris fuit, ut aedes nostræ, quanquam deletæ iam igne putabantur, propterea quod aduersus incendij vires vis omnino nulla valebat, incolumes tamen conseruaretur. Tantum ille animi tribus Indis iniecit, ut adium superiora conscenderint, obuolutiq. suis ipsi pallijs stragulisq. recti, medios sese in ignes horribilesque flammam immiserint. ea ratione, ut vna omnium vox fuit, diuinitus fletu ignis. Quid enim cause fuit, cur pallijs stragulisq. parceret, aptissimo tamen flammarum pabulo, parietibus vero, ceterisq. rebus non parceret? adde quod in ea vrbis parte nostra sunt

sunt ades, quæ his maximè cladibus est obnoxia, ut
 nemo dubitet, quin ab eodem restinctus sit ignis, à
 quo de cælo vibratus, ut vel hoc ipso videatur vo-
 luisse vibrare, ut & quo nos teneatur amore, & quæ
 sit civium in nos charitas declararet. Illustriorem
 fecit diuini numinis providentiam, quod cum fulmè
 accidit, omnes fere domo aberant, erat enim is Ioan-
 ni Baptistæ neci festus ac sacer dies, quo die septem
 de nostris ab Vrbe discesserant, duo longè aberant à
 discrimine: tres, qui proximi erant, subito exani-
 mati metu, atque intermortui, mox etiam robur at-
 que animam receperunt. quod si reliqui domi man-
 sissent, quis præstare posset omnibus hunc eundem
 euentum? cum præsertim ille ipse locus, quo ple-
 rumq. colligendi sui causa sese nostri recipiebant, sit
 de cælo percussus. Inanis reperta est eo die domus
 nostra ab omni suppellectili, nec vbi quærenda esse
 meminerat quispiam, erant enim omnium animi pe-
 ne attoniti, & ut i, qui cum vim tempestatis effuge-
 rint, nihil fortunarum ceterarumq. rerum memine-
 runt, salui tantum capitis memores & civitati peri-
 culi. Hoc superato discrimine, quicquid p̄ homines
 è nostris ædibus custodiendum abstulerant, id omnè
 biduo fideliter retulerunt. nihil omnino desideratū
 est, nihil non repertum. Quod admiradum sane fuit,
 tum quia plurimā suppellex erat, tum quia multa in
 ea perexigua atque minuta, quæ sine scelere retine-
 re quis poterat, nemine explorante præsertim, quid
 quisque surriperet, vel auereret. Hanc fidelitatem
 excepit cum Hispanorum, tum Indorum noua beni-
 gnitate

gnitas. Illi pecuniam, hi operam in refarciendis ignis iniurias muniendamque paulo firmitus domum contra fulminis impetus contulerunt.

Suscepta sunt ad Hispanorum regiones plena vi litatis itinera, præcipue in oppidum quod Zamorã vocant, multis precibus incolarum. Sed eo Sacerdos noster ut venit, ita impedita ac perturbata offendit omnia, ut iam de reditu cogitaret. Incitati erant animi omnium contra Parochum, odiaque spectabant ad certam eadem, & quoniam pater civilis commotionis ignarus, diuerterat ad Parochum, iccirco qui illum æquis oculis aspicere, aut affari vellet, inuentus est nemo. Sed dum ad colloquium singulares homines Pater elicit, & ad congressum inuitat, ubi plures semper difficultates animaduertit, hospitij commutandi consilium capit. Obrepserat iam Quadragesimæ solenne ieiunium, aptissimum anni tempus ad animorum curationem. per hanc igitur oportunitatem, statuit pater sibi habendam esse die cinerum concionem. populus nihilominus perseuerabat in odio, & in Parochum sic erat incensus, ut ne eius quidem manu aspergi sibi cineres pateretur. minus ergo secundis auribus auditus est pater. redit tamen ad concionandum perendie, quo die quoniam ex euangelio inimicorum charitas commendatur, visus est nonnihil iras hominum mitigasse. Sed inimicus homo, qui ad animarum perniciem semper incumbit, eo ipso die iterum turbauit omnia. Iam ventum erat ad manus, eductique micantes gladij, ac nisi per opportune interuenirent, qui digladiantium congressum

pu.

pugnamq. dirimerent, alij mortui, alij grauibus con-
 fossi vulneribus efferrentur. Summum tum pericu-
 lum Parochus adiit, cuius, causa omnis illa excitata
 tēpestas erat. Interim res defertur ad Patrem, qui
 pro virili parte animis vtcumque sedatis, post die
 ad Sacrificium populum vocat, nulla concionis facta
 mentione, ne vt plerumque fit, multi nondum sani
 sui que compotes, quæ sibi salutaria esse possent, audi-
 re nollent. Peractō sacro, sermonem ex æquo fami-
 liariter instituit ad conciliandos animos accommo-
 datum. Sed ei orationi tantas vires attulit Deus, vt
 priusquam perorandi factus est finis, discordiarum
 principes valde permouerit. hic fundamenta iacta
 sunt pacis, mutuiq. complexus dati, summæ indices
 charitatis. Postea ad eos Pater, qui tum absue-
 rant, adiit, cum ijsq. Deo duce sic egit, vt nullæ am-
 plius resederint simultatum reliquiæ. Postero die
 promulgatum est à Patre Summi Pontificis Iubi-
 leum, nondum enim eo vsque peruenerat. ac per
 eam occasionem tanti facti sunt ad sacram Confes-
 sionem Communionemq. concursus, vt quanquam
 ille diluculo ad audiendos in templo pœnitentes eui-
 gilaret, multi tamen anteuerterent præstolantes.
 increbrescebat deinceps numerus eo vsque, vt ad in-
 clinatum iam in pomeridianum tempus diem, de sel-
 la surgere, quo se mane reclinauerat, non liceret.
 Secundum cibum eodem redibat, ibiq. ad quartam
 noctis, absoluendis reis operam dabat. ita debitum
 psalmodiæ tempus, ceterarumq. ex instituto precū,
 commentandi q. ea, quæ pro concione dicenda es-
 sent,

sent, id totum somno, qui parcissimus erat, eripien-
 dum fuit. Pœnitentium animis nihil paratius, nihil
 eorum confessionibus explicatius, magna ut esset Sa-
 cerdotis nostri lenatio. Confessionem ab ipsis pene
 incunabulis ordiebantur omnes: sed quoniam per tē-
 poris breuitatem (quindecim enim modo dies Pon-
 tificis Iubileum tenuit) eius generis confessiones tam
 multas excipere non licebat, complures ex his Pa-
 ter præsertim eorum, quorum studia non ita incen-
 sa cognouerat, in aliud tempus reijciendas putauit.
 Ex ædō Iubileo, ijs tantum confessionibus, quæ plu-
 rimæ fuerunt & magni ponderis data opera est. ita
 tamen, ut eodem tempore Indorum famulis atque
 mancipijs, quorum magna multitudo erat, consule-
 retur. Sub idem tempus eius rei causa è finitimis
 quoque locis, conferta pœnitentium turba confluit.
 Ex quibus nonnulli multos iam annos animos non
 curarant, qui tamen confessionis medicina, quam ve-
 hementer egerent, testes sunt Patris aures, quæ ad
 eorum confessiones horrebant. Qui per Iubilei dies
 sese expiauerant, ij denuo ad confessionem paucis
 ante Pascha diebus, tanto cum progressu suiq. mi-
 tatione redierunt, ut non sine magna tum admir-
 tatione tum voluptate, multa sibi sacerdos de eorum
 constantia ac salute polliceretur. Nec vero in tanta
 confessionum ac concionum occupatione prætermis-
 sa est Christiana doctrina. hanc Pater provinciam
 cum obire ipse non posset, homini dedit externo, fa-
 miliari ac probato. attulerat ipse Catechismi libel-
 los duos, alterum Indicè, alterum Hispanicè con-
 scri-

scriptum, quibus vtrumque genus hominum facile per vnum aliquem de populo posset institui. habebatur ea de re conuentus statis locis atq; temporibus, eoq; nonnunquam Pater cum per occupationes licebat, inspiciendi caussa se conferebat. Non tacebo vnum, quod dum hic versatus est pater insigne contigit ad docendum, quanti Deus fieri velit Ecclesie Catholice ritus ac cerimonias. Erat morti proximus aeger quidam, nec aderat Parochus, qui sacramenta nouissima ministraret. Vocatus est ad eam rem Pater, qui hominem vt aspexit cum mortis angoribus consistantem, desperatissimum iudicauit. dedit operam strenuam, vt egrotus expiare se vellet, sed nunquam ex eius ore verbum vllum expressit, imo ne vlla quidem sensus deprehendit indicia. Interposita non longa mora, reuocatur a familiaribus Pater, quod diceret obsideri aegrum a malo demone, videri enim Crucis signum sacrasque reliquias ad motas corpori gestu ipso repellere. redit Sacerdos noster sine cunctatione quo vocabatur, aegrumq; magis auxiliu[m] & fatigatum offendit, tanto vndique sudore manantem, vt ex fluuio aliquo, tum primu[m] videretur emergere. Apparebat tumor in gutture ac distortio quaedam, vt si quis fauces arcte comprimeret. Pater cum uim Demonis non leui coniectura ac suspitionibus coargueret, ad exorcismos precesque descendit: ita pacatiorem illum quidem, sed mortui similem reddidit, fusum ac stratum toto cubili sine vlllo motu, sine voce. Postridie redijt iterum angor ille, & reliqua aestuantis aegri deformitas non

sine

sine magna Patris admiratione, qui dum rei causam
 secum ipse perquirat, venit in mentem, quod de Tho-
 bia coniuge sacræ narrat historia, placuitq. de agro
 querere, uxoremne haberet, & quod illi vitæ genus
 & institutum esset. responsum est, non multis ante
 diebus uxorem ab eo ductam, versariq. vna ambos,
 nondum tamen factum esse sacrum, nec adhibitas ce-
 remonias ex Concilij Tridentini præscripto. Pater
 tanto magis ingressus in causam, suspicatus est poenâ
 illam immisam esse diuinitus, quod neglecta videren-
 tur Tridentini Concilij decreta. Peractis iterum exor-
 cismis, conquieuit iterum ager, multoq. factus est
 melior. sed quo facilius reliquam curationem admit-
 teret, dedit operam Pater, ut vniuersæ vitæ peccata
 confiteri vellet. Igitur generalem illâ confessionem or-
 sus, quam ex instituta formula Confessionis Hispa-
 nicæ, ante peccatorum enumerationem præfari so-
 lent; ubi ad ea verba peruenit, quibus Diabolo remit-
 ti nuntium significatur, illico subleuit, nec progredi
 verbum potuit. Urgebat tamen nihilominus Pater,
 & ut verba illa proloqueretur, instabat. sed cum il-
 luc ventum erat, aut ea præteribat silentio, aut ad
 initia & præterita recurrebat. Quod cum Pater at-
 tente perpenderet, statuit planam illi suspicionem
 suam facere: qua edita atque exposita, iussit obtem-
 perari Concilio, atque interim coniuges separari.
 Quid multa? reddidit Deus firmitatem ac valetudi-
 nem agro, ut dubitare iam de causa non possit, qui
 sublatam cum causa viderit poenam. Tum denique
 ad expianda antea actæ vitæ peccata, & ea enuncian-
 da,

da, quæ antea nõ poterat, adductus est: ex eoq. tẽpore
 solutiore semper animo fuit. His Pater officijs vs-
 que eo omnium animos sibi deuinxit, vt eius postea
 discessum moderate ferre non possent. Sed suade-
 bant reditum domesticae cura: & sua quoque subsi-
 dia, relicta ciuitas requirebat. Zamorani vt omni
 comitate atq. officio manentem Patrem complexi
 sunt, sic abeuntem omni officio prosequi voluerunt.
 Sed de Hispanis satis. Venio ad Indos Naturales,
 vt primum quæ sit regionis natura, quiq. hominum
 mores; deinde quæ fuerint horum conuersionis ini-
 tia, & quæ pietas: tum quæ per Societatis homines
 diuina bonitas gesserit doceamus. Est Mexicana re-
 gio, maxime temperata: vbi nulli sunt immoderati
 calores, nulla frigora duriora: cælum omni flatu no-
 xio caret, idq. perpetuo fere anni tempore. tempe-
 rat nimios calores vespertinus praesertim imber, qui
 à Sextili ad Septembrem quotidianus est. Nam ma-
 tutina tempora sunt plerumq. nitidiora, noctes etiã
 pura ac serena, nulla cœli perturbatione vel caligi-
 ne sœda, atque hoc demum regionem & si ea torri-
 dae Zone subijcitur, celebrem facit. Pomorum ma-
 gna tum varietas, tum copia: frumento & pecore
 abundat. Vaccina caro adeo vilis est, vt duodetri-
 ginta librae ad denarium ferme redierint, cum tamẽ
 hic denarius, quam alibi sit dimidio minor. Stat
 veruex duobus duntaxat tribusue denarijs. vix au-
 tem vno gallina, quod si pretium ascendat, summum
 putatur. Ceterarum item rerum tanta vilitas est,
 vt in quouidianum victum nulli pene sint sumptus.

Mechoaca nouæ Hispaniæ provincia, distat ab Vrbe Mexico, leucas circiter quadraginta, ab altitudine poli, gradus vndeuginti. Prouincia vero ipsa Mechoacana leucas colligit per ambitum octoginta, totaq. Urbibus oppidisq. distinguitur. abundat suauitate & multitudine piscium, herbis etiam atq. arboribus ad morborum remedia ac vulnera plusquã reliqua regio. Multi in ea senes, valentes omnes, hominum corpora procera atq. optime constituta. ingenia mitia atque erecta. verbo vix edito alienam mentem assequuntur, verbo item explicant suam, idq. periti imperitiq. linguæ, cum tamen in nostrorũ lingua sint pene surdi. Lingua autem vna & eadem est fere vbique, quam Tarascam vulgus appellat, & Mechoacana dicitur, quæ non magno illa quidem studio ac labore perdiscitur, sed est tamen vsque adeo artificiosa, & tam admirabili compositione atq. contextu, vt linguarum periti, negent vllò pacto sibi videri cum ea conferendã esse, siue Græcam siue Latinam. adeo autem locuples est, vt nihil sit, quod pluribus vocabulis, ijsque maxime proprijs efferre non possit. orationis particulis abundat, unde omnis difficultas oritur si qua est: nam quanquã sine ijs linguæ constat intelligentia, oratio tamen efficitur inquinatior. est Latine simillima, vt sepe altera pro altera vtaris imprudens. atque hæc nimirum causa est, cur facilius cum sit, probe tamen teneatur à paucis; suppetunt librorum auxilia multa, vnde eius disciplina petatur, qui & loquuntur castissime, & sunt de rebus quæ lectorem alliciant.

Com-

Commendant præterea artes ingenia. ab his variâ
 illa opera ex auium pinnulis elaborata, ab his incisæ
 in arundinem peruenustæ picturæ, ab his alia multa
 præclara ad aspectû, plena artis, plena ingenij pro-
 dierunt. Quicquid operis faciundum loces, id illi
 quamuis oculis nouum & nunquam antea conspe-
 ctum, modo exemplar afferas, recte ac perite, nihil
 ut desiderare possis, efficiunt. Sunt ad virtutem ac
 pietatem, ut hoc ipsum mox planius, natura ipsa pro-
 pensæ, externoq. templorum cultui dediti, quam quæ
 maxime, atq; iccirco optimi inter eos sacrorû sym-
 phoniaci reperiuntur, qui missarum solennia non mi-
 nore cum apparatu celebrant, quàm in suis templis
 Hispani: adhibentq. tibias tubasq., lituos, & id ge-
 nus alia permulta, quæ sua arte ingenioq. perficiunt.
 Gentis origo incerta. apparet tamē non omnis fuisse
 veritatis expertem. Nā & mundū diuinitus condi-
 tum ab aliquo temporis principatu, & fictum dicitur
 hominem ex argilla, & vniuersam terram ab imbri-
 bus inundatam. Sed fabulis mista sunt omnia. Per-
 stringam nonnulla breuiter, ut quantis ex tenebris
 hanc Deus gentē eruerit, magis appareat. Aiebant
 a Dijs fictos homines ex cinereis orbibus octo, san-
 guine imbutis, expresso ex aure cælestis nuntij, quæ
 ad id superi destinaissent. Eum autē nuntium appel-
 latum esse Curiti Caleri, hoc est Sacerdotem ma-
 gnum, qui cum eas, quas dixi, pilas in pollubro dies
 aliquot habuisset, ex earum quatuor sua sponte ma-
 res, è reliquis feminas prodixisset, inconditos tamen si-
 ne vlla coagmentatione membrorum, ut ne ad sedem

dum quidē, cubandumue reclinare se possent. Cumq;
 in eis coagmentandis dissoluendisue semel, iterum
 ac tertio, frustra nuntius ille sudasset, tum Deos re-
 seratis omnium fontium ac fluminum ostijs, impro-
 bata opera, perpetuis quinque dierum inundationi-
 bus deleuisse. iisdemq; imbribus deletas res vniuer-
 sas, & hunc terrarum ornatum, quem cernimus: cu-
 ius habebatur effectrix inferorum Dea. Cœlestes
 enim aiebant Deos, inferorum mandasse Deo, ut in-
 fera omnia gignenda curaret. ita eius coniugem cum
 imperata faceret, primum montes infœcundos ac ste-
 riles genuisse, quippe nudos ab arboribus, nudos ab
 herbis: eodemq; tempore ipsam quoq; genuisse tellu-
 rem fructu carentem. Sed cum cœlesti Deæ, qua
 Deorum omnium mater habebatur, res incommoda
 videretur, filios suos terram obambulare occulte
 non posse; sed quacumque ingrederentur, omnium ocu-
 lis esse subiectos; imo ne sibi ipsi quidem licere ad
 eos se demittere, cum liberet, propterea quod luce
 proxima proderetur; iccirco inferorum imperasse
 Deo, ut ei incommodo mederetur. ita ab eius postea
 coniuge & arbores esse genitas & animantes, &
 quæcunq; oriuntur è terra. In eo vero cataclysmo,
 quoniam vniuersa Dii superi destruxerunt, nec vlla
 restabat hominibus gignendi ratio, fugæ eos cepisse
 consilium: sed quia nulla patebant effugia, per aspe-
 ras reptasse rupes, atque inde præcipitados misere
 perisse, duobus dumtaxat exceptis, viro simul ac
 femina, qui montis editissimi beneficio seruati sunt,
 in eoq; monte tam diu dicuntur hæsisse, dum defu-
 xissent

xissent aquæ: postea de monte in patentem descen-
disse planiciem, animantium cadaveribus stratum.
Et quoniam rebus omnibus eluione deletis ciba-
riorum nihil erat, collecta lignorum strues excita-
toq. igne, torrere carnes illas cæpisse. quarum nidor
cum ad nares Deorum matris peruenisset, quasi-
nisse Deam, quid rei esset, num quis adhuc in terris
ex hominibus superesset? cum duos adhuc superstites
cognouisset, tum summo Sacerdoti mandasse, vt in
terras lapsus eos quoq. perderet ac deleret, fecisseq.
summū Sacerdotē imperata, & summis homines ca-
pitibus cucurbita cæsos, in canes subito conuertisse.
Tum à Dijs summum Sacerdotem iterum destina-
tum, qui quarto conderet homines, ab eoq. sphaeras
similiter octo cinereas in pollubro habitas vt fecerat
primus, ex quibus feminae quatuor, totidemq. mares
exstiterint: quorū Dijs conditio cum probata demū
esset, nouæ eos benedixisse proli, atque exinde quo-
tidie prolē ipsam auctā, aliosq. atq. alios deinceps ge-
nitos. Sed vt reliquis terræ renouaretur ornatus,
Dijs inferis negotium à superis esse datum, vt quæ
dilapsa occiderant, instaurarent. ita ab vxore Dei
qui Inferis præest, arbores, plantasq. prognatas, ce-
teraq. omnia, quæ sub aspectum cadunt. Rebus om-
nibus constitutis atque perfectis, solem iterum appa-
ruisse nutu imperioq. cælestium, quem simul cum
rebus superis condidissent. Nam infera ab inferis,
supera à superis facta Dijs opinabantur: portentum
Manichæorū deliramentis ac fabulis non dissimile.

Iam de immortalitate animi, & sedibus quo con-

V 3 cedit,

cedit, cum de uita migrat, magna impunitas garriendi. Cælum quidem bonorum virorum sedem esse volebant, sceleratorum inferos: sed tamen in eis regionibus similem atque in his vitam agi. eamque ob causam multa sibi singuli comparabant, quæ hinc abeuntes non modo vitæ, verum etiam operæ causa secum ipsi deferrent. Principe scilicet viri multos, quos sibi post mortem comites adiungerent, occidebant, ne videlicet in comitatu in ea loca discederent. Sacrificia plurima erant, colebant enim magnum Deorum numerum, qui quidem homines fuisse putantur rebus gestis nobiles ac virtute præstantes. hos vita sumptos, quoniam varias induiti formas, sese viuis non sine fraude Dæmonis exhibebant, reponebant in Deos. Suus cuique artificio ac muneri Deus erat, singulisque Dijs sua sedes in montibus, ubi sacrificijs et hostijs placabantur, cuius etiam rei multa extant hodie vestigia. Festos dies immolandis hominibus funestabant, eique rei destinabantur aut captiuorum corpora, quos cepissent in bellis, aut eorum in quos lex iuberet animaduerti. Sacrificium sequebatur epulum, ex humanis hostijs ac sanguine: potabatur ad ebrietatem; canebantur ad epulas, Dei laudes, cui sacra fiebant: nec deerant Sacerdotes, qui pro concione, quid esset agendum in honorem eius Dei, et quanta ab eo accepta essent beneficia, commemorarent. Sacrificio peracto ut plurimum se dabat diabolus in conspectum, varijs formis atque personis. declarabat se præcipue Sacerdotibus primarijs, eisque humanas hostias quam plurimas imperabat, hodie-

hodieque nonnulli ex ijs, quibus se spectandum obie-
 cit, superstites adhuc sunt. Sed tanta hostis immani-
 tas nihil illi profuit. nam dum plurimam quotidie
 eadem imperat, sentiebat enim modicum sibi tem-
 pus esse, constauit sibi ita hominum odia, ut ubi eu-
 angelij lumen apparuit, cultores eum sui non inuiti de-
 sererent. Accedebat vaticinium maximi Sacerdotis
 ex ipsorum numero atque gente, qui diuino haud du-
 bie afflatu cecinerat, veritatem patefactum iri quã-
 primũ, idemq., ut ex ijs qui eum norunt accepimus,
 precipueq. ex ipsius Sacerdotis ministro, qui etiam-
 num superat, ea sæpe docebat, quæ cum Christiana
 religione congruerent. Dies etiam festos Christia-
 norum ritu colebat, Natalem in his Domini, & glo-
 riosam Anastasim. quos ille dies quo maiore religio-
 ne ac pietate recoleret, solitus est multo ante sese à
 turba negotijsq. seiungere. Quo circa tantũ sibi aucto-
 ritatis peperit apud omnes, ut quicquid ille iuberet,
 oraculi vim obtineret. Hoc itaque præsidio, Deus
 pro eximia eius in humanum genus clementia, popu-
 lum illum, qui iacebat in tenebris, sensim traducebat
 ad lucem. ita ut complures, cum euangelij lumen in
 has regiones illatum est, negarent sibi videri noua,
 quæ ab Euangelij præconibus afferrentur. Postea
 vero quam de Hispanorum aduentu cognitum est,
 contulit se Mechoacanæ Prouinciæ Rex, cum fami-
 liaribus ad Marchionem de Valle, ut eius nutui Ca-
 tholicq. Regis imperio potestatiq. se dederet, modo
 ipse cũ suis ea religione, quam suscepturi essent, im-
 bueretur. Urbẽ etiam suam liberaliter obtulit, ba-

ptizatusq. cum alijs nonnullis est à cœnobitis quibusdam, qui se illuc cum Marchione contulerant. Regem postea imitati sunt reliqui. sed cū sacramentorum administri per pauci, Indorum vero gens pene esset innumera. plerique Christianis moribus atque doctrina non satis exculti, quamvis administraretur illis baptismus, quid tamen susciperent, non videbant. Consuetudine tantum duce ad baptismum concurrebant, & mutuo potius exemplo permoti, quam consilio & sapientia. quæ res magnum in hunc usq. diem dubitandi locum reliquit, an baptismo lustrati sint omnes. lustrabantur enim propter multitudinem vniuersi, nec satis constare poterat, an aqua singulos aspersisset. Postea anno huius saculi duodequadragesimo præpositus novis hisce Christianis est Episcopus Vascus de Quiroga, primus & vere parens huius Ecclesiæ. is annos duodeviginti Mexicanã rexit Ecclesiã. Ab hoc omnis salutis initium & instituta adeo salutaria, vt in his locis sicut hodie Christiana religio, huius tantum legibus institutisq. seruandis. cuius gratissima memoria in omnium animis ita viget, vt etiam num viuere videatur. Is Deorum inanium simulacra deleuit, vt ne vestigium quidem tam nefarij cultus appareat. Is vxorum multitudinem sustulit, & matrimonium duorum tantum coniunctione definijt. Is reliquos, qui baptismum nondum acceperant, Catechesi instituendos baptizandosq. curauit. Is templis sacrif. ædibus magnam habendam esse venerationẽ, non tã docuit oratione, quã re; curabat enim ædificanda no

na templa, ornanda, instruenda rebus omnibus ad
 sacrorum cultum necessarijs. quod exemplum
 translatum ad posteros, cernimus etiam hodie, ut po-
 stea planius perspici poterit. Studuit simul ac de So-
 cietatis ortu institutoque cognouit, aliquot è nostris
 huc euocare. intelligebat enim, quod Societati nostræ
 propositum esset, id mirifice cum suis institutis stu-
 dijsq. congruere. Nam qui de nostris vicissim eius di-
 sciplinam & instituta nouerunt, affirmant, nihil disci-
 plinæ nostræ fieri posse similis, ut Ignatij discipulū
 possis agnoscere. Itaque cum in Hispaniam ad gra-
 uia negocia Episcopi nomine, Canonicus ille, qui Cho-
 ro præest & Cantor inter suos dicitur proficiscere-
 tur, dedit ei in mandatis, ut aliquos de nostris addu-
 ceret, cauereq. ne inanis rediret. Quod cum ille om-
 ni studio ac diligentia curasset; nec tamen varijs de
 causis impetrare potuisset, ut quenquam secū aue-
 heret, idq. Episcopo retulisset, Episcopum respondis-
 se ferunt (pro ea qua erat animi moderatione) non
 dum ipsos fuisse dignos nouis illis Ecclesiæ præsidijs:
 fore tamen aliquando tempus, cum eò nostri veniret,
 magno ciuium bono & animarum compendio. Hæc
 sanctissimum virum cecinisse, Cantor is, quem dixi,
 testatur, & quidem nostro nuper, cum inspiciendæ
 Societatis causâ eò diuenteret, Provinciali. Videtur
 Deus tanti viri vaticinium comprobare exitu voluis-
 se: paucis enim post diebus, quâ in Mexicanam Pro-
 uinciam Societas penetravit, Episcopo iâ extincto,
 Canonici de nostris aliquos acciuerunt, eisq. has pri-
 mum dedere sedes, annuis cum redditibus aureorum

cir-

circiter quingentorum. excepti sunt nostri inusitata
 charitatis officijs, traditaq. illis eius templi possessio,
 quodq. defuncti Episcopi cinis corpusq. nobilitat: ut
 diuinitus factum putes, ut is, qui eodem instituto vi-
 tæ tenebatur ac nos, eodem quoque nobiscum tem-
 plo ac sepultura coniungeretur. Canonici cum suam
 nobis assignassent adem, ipsi in aliam inchoatam, sed
 nondum perfectam immigrarunt. ædes vero, quam
 nobis reliquerunt, satis est ampla & bene materia-
 ta, eamq. cū suis ædibus extruxisse fertur, nutu ad-
 monituq. diuino B. Vascus optimo loco ea sita est, ubi
 Regiam aiunt fuisse domum, sedemq. sacrorum: ut
 videatur voluisse Deus, suos sibi honores gloriamq.
 restitui, ubi tot nefarijs sacrificijs erepti essent. Lo-
 cus est amplus & peramænus, quæ pulchriorē efficit
 aquæ fons manu factus, tam copiosus ac largus, ut to-
 ta hinc ciuitas hauriat. Ad hoc soli spatium quan-
 tumuis amplum, magni quidam adiecti sunt horti, no-
 stris ædibus continentes. qui antiquorum Regum fuis-
 se dicuntur, feraces in primis & qui multis partibus
 plus reddant, quam acceperunt. Ut igitur hanc Urbem
 Societas attigit, magna ciuium cum approbatione va-
 care suis studijs ac muneribus cœpit. Prima cura
 fuit sermonem gentis addiscere. sic enim Indorum
 necessitas suadebat. Et quanquam magna tum
 erat nostrorum paucitas, tamen non minimo fuis-
 se vsui videntur Ecclesiæ. paucis enim ab ipsorum
 ingressu diebus, grauissima inuicta pestilentia mi-
 serabiles edidit strages. In ea nostri pro neces-
 sitate

stitate præsto cuique fuerunt. Multis in pagis è tre-
 centis, quadringentisue familijs, decem vix supersti-
 tes remanebant, in alijs ne vnus quidem. totaque no-
 ua in Hispania summum erat effugium, si è tribus
 incolarum partibus, vna dumtaxat euaderet. Nostri
 egenorum miseratione commoti, quos iam vltima
 premebat necessitas; stipem cogere ostiatim, ditiores
 adire, corrogata subsidia passim uiritimq. diuidere.
 Enituit tum maxime eius, qui nunc est, Episcopi cha-
 ritas, viri de Societate nostra tā meriti, quam si esset
 parens. is per nostrorum manus copiosis eleemosynis
 miserorum occurrit inopia. Erāt Indorum ædes mæ-
 stæ sæpe vel funeribus, vel gemitibus morientium.
 alij cibi desiderio, nemine succurrente, peribant; alij
 iam mortui iacebant inhumati, quoniam qui curaret
 funus, omnino non erat. referta erant agrorum mul-
 titudine Nosocomia, vix vt erectis ac stantibus, ne-
 dum prostratis ac iacentibus locus esset. Duplicaban-
 tur agrorum domus & valetudinaria. quanquam
 vrbs vniuersa valetudinarium quoddam dici pote-
 rat. Viuis, quibus adhuc esset anima, opportunus à
 nostris cibus subministrabatur, nec paucos hæc cura
 restituit. Mortuis funus procurabatur, & primo
 quoque tempore ne cæteri noxio cadauerum afflatu
 inficerentur, efferebantur. Sed quod caput est, daba-
 tur opera, vt moribundi rite expiati inunctique mi-
 grarent. Atque hæc nostrorum officia non modo ci-
 uitas, sed finitima quoque oppida sunt experta, idq.
 agnoscunt hodie, & eorum in nos amor putatur hinc
 ortus. Biennio aut triennio post, vbi pestilentia vis

re-

remisit, cum Ecclesiæ Metropolitanæ peropportu-
 num videretur (id quod bonis nominibus iam pridè
 agitauerat) Vallisoletum commigrare, passuū mil-
 lia fere viginti ab hac vrbe disiunctum, placuit illuc
 suas transferre sedes, vt quadriennio ante publicis
 mandatum est litteris. Canonici tantum cum Socie-
 tate migrarunt. sic enim R. P. Nostro Generali vi-
 sum est, vt nostri cum reliqua migrarēt Ecclesiæ, re-
 lictis tamen Pascuarij sedibus ad Collegij vsus ami-
 miq̄ue relaxationem. Erant adhuc ægri complures,
 pestilentia nondum deleta, ijq̄. cunctis destituti pra-
 sidijs, vt ne Sacerdos quidem, qui eorum confesio-
 nes exciperet, superesset. Qua re commoti Nostri
 pro viribus laborarunt, vt ægrorum saluti consule-
 rent. plurimi quotidie audiebantur, plurimi item ca-
 tholico ritu appropinquante morte inungebantur.
 Visebantur quotidie incredibili cum ipsorum sola-
 tio, eamq̄. ob causam deferebantur ægri longinquis
 etiam è locis nostrorum fama permoti. Non sileri
 patiar hoc loco, quanta sint Indorū aduersus ægros
 officia: præcipua enim huius gentis laus ea nimirum
 est, quæ in eius elucebat Episcopo, charitas singula-
 ris aduersus inopes & ægros. Itaque nunc valetu-
 dinarij, & hospitalium ædium summa cura est. Nul-
 lum est oppidulum, vbi præter xenodochiū, quò sum-
 ma humanitate cum peregrini omnes, tum maxime
 Sacerdotes ac Cœnobitæ recipiuntur, Nosocomium
 aliquod promptum paratumq̄. non sit, ex ædificijs
 omnibus nobilissimum, sepeq̄. sua amplitudine su-
 perans oppidum. Nullos hæc valetudinaria reditus
 ha-

babent, & tamen melius, quam multa ex optimis Hi-
 spaniæ Nosocomijs administrantur. Eius rei causa
 instituta sunt sodalitates quædam ex ijs hominibus,
 qui suam operam nauent ægrotis. His pro vicis oppi-
 di, in singulas hebdomadas ægrorum ministerium cu-
 raq. diuiditur. Vbi sua cuiq. vico recurrit hebdo-
 mas, exeunt è suis ædibus omnes viri feminaq. cum
 liberis ac domesticis, obseratisq. foribus, ea secū ipsi
 deferunt, quibus per hebdomadam pascant ægros, ni-
 hil vt in eos, præter id, quod sodalium charitas domo
 attulit, impendatur. Est suus cuique Vico præposi-
 tus quidam, apud quem sua quisque deponit, quæ pa-
 rauert ægris, non ex esculentis modo, sed ex map-
 pis etiam toralibus, mantilibus ceteroq. cultu men-
 sarum, quæ omnia ab eiusdem Vici sodalibus in com-
 mune collata, custodit ac dispensat postea dux ille,
 quem dixi. Sed antequam suam quisque vicus heb-
 domadam ineat, præmonetur ab eo, qui præest septē
 ante diebus. quod illi tempus in conuebenda lignoriū
 strue atque ignium materia consumunt. Et quamuis
 prope oppidum syluæ non desint, tamē quo sint ignis
 pabula meliora, sex octoue millia passuum, materiæ
 causa contendunt. Feminae in quærendo frumento,
 farina, & rebus similibus occupantur. Tum ad Noso-
 comium quæ apparauerint, deferūt, eaq. certo in lo-
 co condita, nitide ac diligenter asseruant. Qui vero
 suæ hebdomadæ munus expleuerint, ceteris locum
 cedunt, alteriusq. vici fœminæ cura suscepta, confi-
 ciendis ægrorum dapibus coquendisq. se dedunt,
 easq. quam mundissime præparant. Viri aut cæduā
 syl-

sylvam, quam superioribus diebus apud se quisque
 congefferit, aut agra corpora, quæ in oppido, vel
 extra oppidum deprehenderint, in Nosocomium con-
 uehunt. Cum enim quispiam ægrotat, vel nutu sode-
 les admoniti momento conuolant, et quaterni senue
 impositum lecticæ vel sellæ ægrum, ad Nosocomium
 deferunt: sed confessionis & Eucharistiæ causa ad
 nos prius deportant. expiatus Sacramentis colloca-
 tur in lecto, eiq. rebus omnibus opportune consulti-
 tur. In Nosocomio dies noctesq. fax plurima. viri
 per noctem vigilantes assident, ut ægrorum necessitati-
 bus quam celerrime pareant. femine latent, & quæ
 si se dant. si quis ab extremo periculo non procul ab-
 sit, exeuntium Sacramento curant vngendum, eiusq.
 exitum & pijs precibus adiuuant, & oratione con-
 firmant. Vt hominem mors extinxit, cogitur omnes,
 ac si mortuus inops fuit, suis ipsi opibus curant fun-
 nus non sine pompa. In morbis vel leuissimis an-
 tiquissima cura est, mederi animis Sacramentis,
 priusquam admoueat corpori medicina. durum
 enim putant ac formidolosum, accedente mor-
 bo, medicinam animi non præcipere. quod si quem
 prius opprimat mors, quam aut cõfiteri peccata aut
 rite inungi potuerit, nihil æque commiserantur, atq.
 huiusmodi casum. Hæc omnia hodie quoque tam san-
 ctæ studioseq. seruantur, quam si nunc primum insti-
 tuta essent: tanta vis fuit tum exempli, tum doctri-
 næ primi pastoris. Itaq. non mirum, si ita se decla-
 ret his hominibus Deus, ut verissime sermocinari cõ-
 simplicibus videatur. Quo in genere ea nostri vide-
 runt

runt & acceperunt, ut nisi tam firmis testibus nite-
 rentur, uix ea crederent sapientes. agris solitam es-
 se cæli reginam, solatij & auxiliij causa sese spectan-
 dam offerre, nimirum ut eorum erga se pietatē (sem-
 per enim in suis calamitatibus huc confugiunt) hac
 quasi mercede compēset. Inda in Valetudinario gra-
 ui affecta morbo, omni humana ope destituta, amissa
 omni cupiditate cibi, vidisse dicitur admirabili splen-
 dore mulierem, quæ cibos præberet agris, duabus co-
 mitatam eximia venustate virginibus, quæ lances
 prandiumq. suis manibus sustinebant. cumq. ea pro-
 prius accessisset, tum vehementius mulieris pulchri-
 tudinem admirata: indignumq. sibi esse visum, tali di-
 gnitate feminam tali in loco versari, monitaq. à dua-
 bus esse virginibus, ne quid timeret, eam enim esse cæ-
 li Reginam, quæ suos ægros inuiseret. se autem eius
 esse comites & ancillas, alteram Catharinam, alterā
 Magdalenam. quæ cum eius animum confirmassent,
 postea mundissimam prætendisse mappam velut ad
 mensam, accessissetq. *MARIAM* Virginē, & cibū
 in os inseruisse, quo illa mirabiliter recreata ad sani-
 tatem est repente perducta. Hæc eadem visa tā mul-
 tis euenisse cognouimus, ut ob hanc causam magna
 sit Nosocomij religio, est enim hæc ubique fama, sedē
 in eo suam Beatam sibi Virginem delegisse. Sed quā
 sit ad pietatem horum hominum natura propensa,
 quanquam ex his, quæ diximus liquido constat, ta-
 men illa quoque valde declarant: studium sacrarum
 rerum, mysteriorum creber vsus, ceremoniarum ac
 religionum cultus. nam quod ad sacrorum ac templo-
 rum

rum procuracionem pertinet, si tota ciuitas dilaberetur, omniaq. diriperentur, vastarentur, incēderentur, vt multis in oppidis pestilentia & stas nuper apparuit, sacra tamen aedes, & Sacerdotis adiunctia domus ab omni incommodo prohibenda est. Et quamuis in reliqua ciuitate vnus duntaxat supereset Indus, eius tamē omnis cura in ijs defendēdis tutādisq. collocari debet. Si quid his hominibus pretij est, id in hāc vnā rē conferunt, vt diuinus in templo cultus, & tabularum pulchritudine niteat, & pretiosæ vestis ornatu. Dies festos, præcipueq. diem illum, qui templi Patrono sacer est, magno apparatu, ac cerimonia celebrant: quamplurimos ad templum inuuant, vt quam refertissimum & frequentissimum sit. quotidieq. aliqui de nostris sacrificandi causa in pagos proximos euocantur, in quibus vix interdum tres quatuorue incolæ numerantur, nec tamen sumptui laboriue parcunt, quo apparatiōra & splendidiōra sint omnia. subductis postea rationibus, deprehenditur apparatus impensa, aureorum sæpe triginta & quadraginta, cum tamen tāta sit Indorum tenuitas, vix vt eis aureus nummus suppetat ad tributum: sæpeq. annuus familia sumptus ad aureos vix quater nos ascendat. Quod si ad domesticum victum omnia defint, nihil tamen deesse debet ad templum, ac si quam in rem suos labores libenter impendunt, in templorum instauracionem impendant oportet, aut certe in conferendos agros, vnde pecuniam ad ornanda templa conficiant. Ita fit vt nullus tam tenuis pagus oppidumue sit, vbi non ea suppetant vniuersa, quæ
ad

ad peragenda sacra sint opus. Quod ad celebranda sacramenta pertinet, quanti sint Indorum cum ad confessionem accesserint, apparatus, non facile dixerim, sanè Sacerdotes nostri confirmant, minus sibi graue esse decem Indis, quam vni de reliquis operã dare. sunt Indorum confessiones explicatæ, simplices & apertæ, vt nullum faceffant Sacerdoti negotium, peccata singillatim excutiunt, eorumq. numerum in vnoquoque genere quam diligentissime notatum habent. quia in re non tam pietas quam ingenium, contra quam vulgus opinatur, elucet. Dolor pœnitentiæ comes, tantus est, vt sæpe eius Sacramenti ministrum tacito pudore perfundat. nec vero inferius est, quod ministris ipsis diuinitus impartitur, vt nemo non libenter Indorum sordibus ac squallori, vbi cœlestes dulcedines delitescunt, nitida ac pretiosa nobilium vestimenta postponat. Obsequuntur præterea Sacerdotibus quocumq. ducant, facileq. patiuntur persuaferi sibi, quicquid illi suadeant, si quid alteri debeãt, admoniti continuo reddunt: si nihil sit vnde debitum vel ablata dissoluant, omnem quærunt soluendi viã, vel cum incommodo & detrimento familiæ. Si, quæ restituenda sunt, ad eum spectent, qui iam vita excesserit, multa relinquunt vel in sacrificia funebria solemnesq. pro mortui anima preces, vel eius nominæ pios alios in vsus. In persuadenda inimicorum charitate eadem facilitas: quin priusquam ad Sacerdotem accedant, intelligunt sibi cum inimicis redeundum in gratiã, si sibi Deum velint confessione placare. quod si quis forte petenti veniam neget, flagitiũ

instar habetur. Pauca dumtaxat huius generis sub-
 cientur. Quidam graui accepto vulnere, cum inter
 peccatorum expiationem de condonanda admonere-
 tur iniuria, libenter inquit, parcam, & percussorem
 quem complectar accersam. eam curam cum Pater
 ipse susciperet, nec auderet inimicus inimico se cre-
 dere, non ignarus quā commoti parentes essent, qui-
 bus cum videbat sibi rem fore, Pater hominem se se
 qui iussit, confestimq. agrum parentesq. conuenit,
 cum eis de pace sic egit, vt nihil tam facile impetra-
 rit: tantum apud eos nostrorum auctoritas & inno-
 ta quaedam bonitas valet. responderunt parentes, no-
 do filio Deus peccata remitteret, se quidem esse pa-
 ratos ad omnia. cum pro Deo pater spopōdisset, per-
 cussorem aduocat ad amplexū, atque ita demum res-
 tituta pax est. Ac ne tanta facilitas suspicionem si-
 mulationis afferre possit, Nosocomium, in quo cura-
 batur aeger, Gubernator ingressus, cum ex agro quid
 ei mali accidisset, sciscitaretur, rem aeger silentio dis-
 simulabat, cum tamen Gubernator orgeret, ex ceteris
 tandem quid actum esset, agnouit. mittit igitur,
 qui percussorem comprehendant, vt in eum pro suo
 iure ac potestate animaduertat. quod vbi a parenti-
 bus rescitum est, affuere illico, negantes se ius posse-
 re, cum composita iam essent omnia: quod enim con-
 stitutum esset a Patre, id nihil immutari se velle, ro-
 gareq. etiam atque etiam ne reus conquireretur
 ad pœnam. Atque hac facilitate Indorum leniuntur
 ira. Nec minor in placanda Inda facilitas, qua
 cum in mulierum rixa male accepta esset, (ausus
 sunt

sunt enim illi crines per summam iniuriam ac contumeliam, & præ maxore ne partum elideret, metuebat) iniuriam iure persequi statuit, sed dum in ea cogitatione versatur, venit in mentem ad nostros ante diuertere, ut Patrem quendam de re tota doceret. Is in templo dabat operam pœnitentibus, sed venientem ad se feminam tristem atque anxiam, euulsoq. crines in manibus ostentantem, iussit Pater in Crucifixi signum, quod ibi propositum erat, oculos mentemq. conijcere, ab eo enim fore, ut quemadmodum in ea re se gereret doceretur. cum illa paruisset, oculosq. fixisset in Christum: subito ad æquitatem delapsa est, domumq. rediens donauit iniurias. Sed quoniã de hominum erga suos moderatores obsequio diximus, illustre eius rei exemplum prætereundum non est. Mons quidam ab oppido non procul abest, arboribus ad opacandum locum ita frequentibus, ut nihil pene solis admittant. est omnino locus relaxandis animis opportunus, atque huc sæpe se recipiebat Episcopus Vascus, qui ut Collegis, qui tum aderat, curarum requiem & aberrationem quandam à molestijs pararet, vetuit hoc nemus suo spoliari decore. Obijt ille postea, abieruntq. collegæ Vallisoletum, nec tamen ausus est quisquam viginti amplius annorum spatium, vel sudem ex eo nemore decerpere. Intactum adhuc à ferro est, cum tamen & propter loci vicinitatem, & propter genus ipsum & copiam arborum, nullis alijs vsibus à natura datum videatur, nisi ad domesticos focos. Tam reliquarum religionum, quanta sit cura quid attinet dicere? Piacularia grana per

studiose querunt, eaque Rosarijs & Coronis inserta
 de ceruice suspendunt. Quam Deus pietatem alii in-
 terdum fouetque prodigijs. Petebat Indus a Patre
 vnum aliquod ex his granis, cumq. ex eo querebat
 Pater, quid factum esset ei, quod nuper dedisset, re-
 spondit apud agrum se reliquisse: nam cum mori
 proximus esset, admoto ad corpus grano subito meli-
 tius habere cepisse, sed veritum ne in eundem recide-
 ret morbu, acceptu granu noluisse reddere. Quadra-
 gesima inuente ad asperione cineris tam multi con-
 fluunt, vt quanquam ad primam vsque noctis horu
 religioni pateat templum, alij tamen atque alij non
 semper accedant. De Lustrali aqua quid dicam? cer-
 ius beneficio veneficarū sceleri occursum est, quia cū
 aegros infantes curare non possent, penitus enecabat
 nostri autem deferre hos pueros iubent in templum
 dataque in potum aqua benedicta, recitatoq. sacro
 sancto Evangelio, multis quotidie subueniunt, neque
 dies vllus est, quo non eius rei causa complures in
 templo nostro versentur. itaque quicquid lustralis
 est aquae, exhauritur ab Indis, quotidieq. vasa re-
 plentur. Multa in hanc sententiam afferri possent,
 sed ne longum faciam, vnum dumtaxat attingam. Et
 lius erat Indo, morbo vehementer obnoxius, ab eo-
 sic accipiebatur interdum, vt susus diu sine voce et
 sine sensu iaceret. Parens eius morbi culpam se in-
 stinore dicebat, qui multa peccasset, non puerum
 quem cognosceret innocentem: sublatumque in luc-
 meros ad Sacerdotem nostrum detulit, qui eum de
 more curaret. Vbi puerum Sacerdos aspexit, motu
 tuum

num credidit, idemq. sacrificij minister, qui de nostris erat, qui cum iuberetur à Patre exhibere puero aquam, Nihil est, inquit, opus: puer, ut uidetur, excessit. Pater tamen aquam iussit offerri, & ad os admodum ueri, ea ut labrum attingit, redire continuo ad sese puer, & quodammodo uisus est reuiuiscere, nec prius elatus è templo est, quam omnino conualuit. De filiorum baptismo quam ualde laborant, praesertim ubi in locum editi periclitari coeperint, uix dici potest, quibus ut uitam prorogent ad baptismum, experiantur omnia. In da cum parum feliciter peperisset, ubi praeter spem atque opinionem spirans adhuc excussus est foetus, familiares subito illum ad nos deferunt, alia iam nocte, fores feriunt frequenti pulsu. Cannam ad id tempus propter occupationes extraxerant is, qui vocabatur, Sacerdos iam or sermonis ignarus quid quaereretur renunciare uix poterat: Pater tamen impulsu diuino (rem enim dominus gubernabat, ne puerilis animae iactura fieret) sine ulla mora ad ianuam properat, uidet cuius causa tantopere festinetur. & ad baptismum adduci puerum agentem animam, paratamq. afferi aquam, ne quasi mora mirum dictu: baptizatur illico puer & moritur. Si paululum in percunctando morae uocatus pater interposuisset, si prompta non fuisset aqua, si reliqua non expedita, amissa esset anima pueri: sed nimirum fugientis spiritus reliquias fouebat is, qui cum sibi delegerat Deus.

Tum Sanctorum Cinerum reliquias summa quadam ueneratione colunt. Quod tum maxime declarant,

rarunt, cum Metropolitana Ecclesia placuit, sui Pa-
 storis corpus, in ea, quam diximus, migratione repo-
 scere. ea enim conditione dederat, ut cum repeteret,
 redderetur. Verum Indorum non ignara pietatis, illud
 quam occultissime transferendum curabat. Res agi
 tam occulte non potuit, ut sentire fraudem vigiles
 Indi non possent; cum tamen nostris, apud quos illi
 ipsi, qui ad exportandum corpus venerant, perno-
 starunt, res esset occulta. Itaque festini Indi nostras
 in aedes, omnia subodorari ac peruestigare, ne qua
 fraude illius Beati cineres tollerentur. egerunt apud
 nos vigilias mille circiter Indi, duabus tribusve no-
 ctibus continenter, tanto silentio, ut ne consulto qui-
 dem deditaque opera à nostris exaudiri possent.
 cumque per tenebras aliquando, qui furtim corpus
 tollerent, accessissent, Indorum lapidibus territi,
 nusquam amplius comparuerunt. Indi ut sine cura
 essent, ingenti saxo, quod sua sine opera moveri loco
 non posset, corpus sibi defendendum putarunt, saxo
 itaque manu, tanto silentio mira magnitudinis mo-
 lem conuehant, ut vectores ducenti cum essent, ve-
 minem tamen exaudires: & tamen pridie in ea com-
 mouenda, quoniam alia res agebatur, ruere omnia
 præ clamoribus videbantur. Venerunt ad Patrem
 ardentes, summis precibus postulantes, ut per eum
 sibi liceret, Episcopi corpus saxo illo contegere. Pa-
 ter ex fenestra placide eos à se dimisit, quod diceret
 ad insequentem vsque lucem, rem integram reser-
 uari. nocte illi per vigiliam exacta, ubi illuxit, ve-
 dcunt certatim omnes, ut scrutentur & rimentur
 omnia

omnia, an extractum corpus esset, an ad id acti cuniculi, an fraus denique dolusque subesset. Et quoniam reficiendus erat in templo paries, vetustate collapsus: iccirco per hanc occasionem taciti coeuntes, suum quisque lapidem congesserunt, maximoque aggere cinxere locum, & in summum aggerem ingens illud imposuere saxum. ita se omni metu ac solitudine liberarunt. Quid dicam de domandi corporis studio? quid de pœnis, quas Indi tam alacriter subeunt; ut nulli hominum generi primas deferant. Cum illis pœnæ nomine imperatur inedia, intelligunt etiam ad inediam adiungendam esse verberationem. Ac Quadragesimæ quidem diebus frequenter ad ædem nostram de nocte prodeunt, expediti flagellis, quibus ita se lacerant, ut spectantibus miserationem simul & horrorem incutiant. Sexta quaque feria, per idem Quadragesimæ tempus ædes nostra verberantium turba completur. brevis ad eos habetur oratio temporis accommodata. quæ absoluta, quinquagesimus Regij Vatis psalmus canitur ad hydraulii sonum: sunt enim Indi musicæ peritissimi, atque ad eum cantum secum ipsi flagris verberibusque decertant, tanto cum ardore, ut id eis spatium, quamvis plerumque sit longius, perbreue videatur. Mulier cui donavit hanc Deus mentem, ut virginitatem perpetuo colat, quæque hucusque ita ab omni se libidinis contagione liberam servat, ut si modo nata esset: ea igitur quamvis sit manu altera diminuta, & præterea morbo inopiaque premitur, totum tamen Quadragesimæ tempus, tanta epula-

rum exigat abstinentia, ut vel panis illi sit in deli-
 cijs, nec tamen verberandi consuetudinem intermit-
 tit, quin etiam propter debilitatem dextra, leua se
 cadit. In tanta hominum innocentia effert sese tam
 interdum magnitudo imbecillitatis humana, ut ha-
 beat Deus, ubi diuitias suae bonitatis ostendat. In ea
 rem plurima possent afferri, quae nostris Sacerdoti-
 bus dum lustrandis animis occupantur, quotidie ac-
 cidunt, sed erit ex paucis coniectura facilis cetero-
 rum. Senex erat iam etate confectus, vitijs omnibus
 nobilissimus, qui quo liberius ad omne flagitium pec-
 catique genus accederet, aditum sibi cade coniugis
 ante muniuit. Verum cum deserbuit etas, et senile
 frigus accessit, tanquam ex alto excitatus veterno,
 caput extulit, et anteaetae vitae recordatione per-
 cussus ingemuit. coepit sibi displicere cum se aspe-
 xit, et quae diaboli fraude commiserat, Deo opulente
 te damnare. Sed ne praedam vaser hostis amitteret,
 augebat ad desperationem usque dolorem, propo-
 sitaque scelerum tum magnitudine tum multitudine,
 omne misericordiae perfugium tollere conabatur.
 terrebatur etiam impeditissima conscientia, et labor
 propemodum infinitus, si ea vellet confessione rete-
 xere, quae iam inde ab incunabulis tot annorum infra-
 ctibus admisisset. Iniecit Deus hanc illi mentem, ut
 cum absens de nostrorum in iuuandis animis diligen-
 tia cognouisset, confestim ad nos non sine magno sen-
 ctutis incommodo se conferret. Cum fere die integrum
 expectasset, dum poenitentium multitudo deflueret,
 sub vesperam ad Sacerdotis nostri pedes, multis cum
 la-

lacrymis se se abiicit, ostendit quanto versetur animus in discrimine, medicinam si qua sit rogat, se quidem dicto audientem fore, nihilque quod praescriptum esset, quamuis difficile praetermissurum. Monuit Pater peccatorum confessionem instituendam, repetitis ab eo tempore vitæ noxis, quo eas reticere in confessionibus cœpit. Erat id tempus, quo primum Sacramentum usurpauerat pœnitentiæ: simulque rationem ei facilem tradidit ordinandæ confessionis, redigendique sibi in memoriam, quæcumque peccasset. Cum ad eam ille accurate se comparasset, & peccata in scriptum ex ordine retulisset, tam exacte persequutus est vniuersa, ut Sacerdos quid præterea quæreret, vix haberet. Pœnitentiæ doloris fuit, ut lacrymarum copia vocem includeret. Post confessionem ea est oborta lætitiæ, ut auctus sibi senex nouis viribus videretur. Pater iussit hominem annuo spatio interdum ad se redire, diesque præstituit certos. paruit ille tam prompte, ut ex præscriptis diebus nullum quin venerit, intermiserit, quoties redibat, semper noui aliquid, quod exciderat affererat: ut totum illud tempus in excutiendam præteritorum memoriâ contulisse videretur. is etiã permansit in sententiâ, tanta morum commutatione, ut à pio ac religioso cœnobita nil differat, obrudis præsertim sua voluntate pœnis, in quo paucos habet superiores. Erat Indus alius, cum ceteris vitijs atque omni dedecore infamis tum ebrietate potissimum, hunc bene morata vxor egregiaque Christiana monebat assidue, caueret diuinas iras: sed ubi sensit nullum admo-

nio-

nitionibus relinqui locum, precata a Deo est, ut cu-
 ram coniugis ipse susciperet, cœcamq. mentem pro
 ea qua solet benignitate, nullis etiam laessita meri-
 tis illustraret. Non spreuit diuina bonitas æquas mu-
 lieris preces. Vir cum maxime iaceret in luto, no-
 tæq. ambularet in publico, ecce tibi sathanas, cui il-
 le se non semel addixerat, horribili molossi specie,
 vasto oris hiatu ad deuorandum expeditus. ac nisi
 candidi quidam, ut ipse testabatur, adolescentes, exi-
 miæ pulchritudinis accurrissent, immanemq. belluâ
 ab eius corpore cõtinuissent, consecrata res esset. Hoc
 ille viso perterritus, & penè alienatus à sensibus, si-
 mul ac commodum fuit, semianimus venit ad no-
 stros, adeo pauidus, ut quoties gradum faceret, sibi
 in enormes illas fauces videretur incidere. Posuit
 peccata cum detestatione fletuq. plurimo, vix ut sa-
 ri præ singultibus posset. expiatione autem animi sa-
 cta, abijt illa formido & ille pauor: eamque ingressus
 est vitam, ut nemini dubium esse possit quin id ei vi-
 sum diuinitus sit obiectum. Non dissimilis cuidam
 alijs adhibita est admonitio. Is cum quinquennium
 viueret cum amica, & ad hanc Dei iniuriam alias
 quotidie multas adiungeret, dum diluculo facit iter
 cum onerarijs iumentis, obuiam fit illi vir aspectu
 tam formidoloso, ut & iumenta perterrita metu dis-
 fugerint, & ipse præ formidine relictis impedimen-
 tis, ad nos sine pallio, pileoque transfugerit. recens
 hominis tremor, pallor, anhelitus, fidẽ rei quam vi-
 derat, faciebat. Nostri eum ad confessionem detesta-
 tionemq. vitæ præteritæ cohortantur. quæ cum ille

rite

vite dolenterq. fecisset, sensit se sibi quodammodo redditum, metuq. omni solutum. ita & amicas abegit, & vitam orsus est longe dissimilem antea & .

Pellicem fouebat alius complures annos, magna cum coniugis offensione: is cum ad confitenda peccata venisset, faciendum sibi putauit Sacerdos noster, quoniam non satis ad id paratū offenderat, ut eum sine absolutione dimitteret. iussit ad certum tempus extrudi pellicem si vellet absolui, eoq. exacto ad absolutionem redire: addiditq. per id spatium inedia in singulas hebdomadas tridui, et cum inedia verberationes & preces, ad placandum cœleste numen suis sceleribus violatū. fecit imperata per studiose, subiitq. quam diuturnas pœnas præscripserat pater. ea fuere semestres, quibus æquo constantique animo superatis, quo eum magis in instituto Dominus confirmaret, visum illi obtulit letum simul ac formidolosum. Aiunt Indum cum nocturnæ quieti se daret, præcipuo quodam studio Deo Deiq. matri se commisisse: tum in somnis visum ei esse fratrem parvulum iam vita functum, admirabili specie atq; fulgore, albis amictum vestibus magni pretiū, qui fratris vitam grauitè accusans moneret, si illuc vellet, quo ipse peruenerat, peruenire, aliam vitam viuere, studeretq. quæ tam licenter peccasset, idonea pœnitentia delere. Tum ex fratre quæsisse Indum, vbi tandem ageret, respondisseq. fratrem, in regione peramena, plena voluptatis, cum letis puerorum agminibus, quorum dux & signifer esset S. Michael: voluisseq. fratrem fratri, puerorum gloriam spectandam

dam offerre. tum Christum apparuisse velut actum
 in Crucem minaci vultu, qui sic hominem obruga-
 ret. Huc olim tua causa conscendi, sed huc iterum
 tua me scelera & improbitas agit. qui speres veniam
 miser? & hanc sedem & locum beatorum, si viam
 ducis istiusmodi? Exin accessisse praestanti forma
 mulierem Dei parentis similem plenam splendoris,
 Apostolorum principibus comitatam, quae supplex
 filio pro Indo meliora promitteret: addidisseq. Pe-
 trum admonitionem suam, minitantem nisi ipse cor-
 rigeret, nunquam se ei caeli aditum aperiurum. In-
 dus enim cum reprehenderetur a coniuge, hoc in-
 stare solitus erat, quando caeli ianitor Petrus es-
 set, sibi nihil esse timendum, qui Petri nomen refer-
 ret. quocirca monuisse Apostolum aiunt, vanum illi
 futurum Apostoli nomen, si cum nomine vita pug-
 naret: fore autem si praeterita castigaret, ut B. Ma-
 ria deprecatione veniam facillimam impetraret.
 Sed ut sciret, qui locus ipsum obita morte maneret,
 paulisper expectare iussisse: Petroq. cum ceteris
 abeunte, subito adolestem affuisse perpulchrum,
 angelico ore, candidoq. vestitu. ab hoc Indum pra-
 bens manu, caecas esse per regiones ad lacum deductum
 horribile, ubi dira vis animis tormenta, qui sine peni-
 tentia ex humanis corporibus excessissent, admo-
 nentur. in itinere autem quendam occurrisse demonem,
 qui Indum comprehensum, suum diceret, iure mancipii,
 ac famulatus. qua iniecta formidine Indum coepisse
 flere, eosq. beatos, quos antea viderat, imploraret
 sed esse ab Archangelo Michaelle illius cohortis Im-
 pera-

peratore, quam frater ostenderat, subleuatum. Exin factum iter in amœnam iucundamq. regionem, puerorum cœtu refertam, & in alias deinceps pulchrioribus, quæ splendidissima iuuenum virginumq. cohors incoheret. dataq. optione, vt ex ijs locis, quem mallet, eligeret, tum demum ducem itineris auolasse.

Hoc visum Indum diu sollicitum habuit, præsertim quod extremo illo tempore, quod definierat Pater, occurreret. Continuo igitur ad Patrem aduolat, & vniuersa, quæ vidisset exponit. Expiat confessione à sceleribus animum, tanto cum dolore vt lingua præ lacrymis obmutesceret. Sed is dolor magnæ illi fuit lætitiæ seges atque materia, vt iam tum gaudia illa, quæ penitentibus sunt parata, præciperet. Postea religionis nomine quadridui inter hebdomadam sibi ieiunium indixit, cum tamen Indis propter viriū imbecillitatem, perpetuosq. labores, vel vnius diei sit satis. quare & per Pontificia diplomata, nunquam nisi Paschatis Natalisq. Domini peruigilijs, & sexta quaque Quadragesimæ feria, ieiunij lege tenentur. Hic igitur quanquam diuturnis se laboribus atterit, eam tamen, quam dixi, perfert inedia, cumq. aliquando alio illi operæ causa migrandum esset, vbi per æstum sine valetudinis incommodo ferri non potest inedia, postulauit à coniuge, vt ieiunia illa subiret ipsa pro se: quod ab vxore perlibenter est factum. est enim hoc Indis familiare, ut virorum pœnas, coniuges sponte subeant, cum eas subire viri ipsi non possunt, vicissimq. viri cum illæ nequeunt, idque maxime cerni licet in morbis obituq.

iug. coniugum, ut alter subeat, quod persolendum
 alteri fuerat. quin si prius morbus aut ipsa mors oc-
 cupet, quam alter irrogatas sibi a Sacerdote pœnas
 explet, explet ille qui superest. eademq. inter filios
 & parentes est charitas. Sed ut eo reuertatur, unde
 aberravit oratio, mores suos sic exiit Indus, ut &
 singulari animi summissione, & præcipuo studio vir-
 tutis satis ostendat, visa illa fuisse diuina. Indus alius
 omni vitiorum genere affluens, nihil de salute soli-
 citus, cum aduersis sæpe rebus admonitus, nunquam
 tamen ad officium ac iustitiam remigraret, dum ca-
 dendæ materiæ causa, in summo iugo conscendit ar-
 borem, duros inter silices præcipitatur incautus, in
 infesto casu, ut contritum putarent omnes, ac sine
 controuersia iam mortuum. Iacuit exanimatus in-
 tegrum diem. quo tempore se vidisse narrabat, sup-
 pliciorum acerbiter ac multitudinem, quæ tum
 in sceleratorum regione apud inferos, tum in igne
 purgante ab humanis animis perferuntur. negabatq.
 quicquam in hac vita cum ijs cruciatibus conferen-
 dum esse, vinciq. officium linguæ suppliciorum ma-
 gnitudine. Ut sibi reddius est, deduci se iussit ad no-
 stros, ubi sigillatim peccata omnia cum dolore con-
 fessus, castigatoq. vetere luxu, nouum induit homi-
 nem. Confirmata iam valetudine, præcipuo studio
 colit innocentiam, pœnisque voluntarijs delere stu-
 det vitæ præteritæ turpitudinem. Constantem fa-
 cit hominē memoria eorū, quæ apud inferos vidit.
 ea semper versantur ante oculos, eaq. de causa, est
 plerumque pavidus atque attonito similis, ut vel

eo tacente vultus ipsi testentur, quam vera fuerint illa, quæ vidit. Atqui hi sunt præcipui (nam singulos colligere esset propemodum infinitum) animarum fructus, qui in his locis è nostrorum laboribus capiuntur. Qui quo sint vberiores sine vlla hominum arrogantia, diuina comparatum est sapientia, vt toto quadiennio, quo hic nostri fuerunt sepe rebus exercebantur aduersis. Sed Indorum pietas est solatio, & singularis in nostrum Ordinem obseruantia. Concessum est illis, vt templum nostrum, id quod vehementer optabant, instaurarent. id ipsi à fundamentis propemodum refecerunt. nunc ædes quasdam ad nostrorum habitationem adiungunt, tanta cum benevolentia ac voluntate, vt operæ vix vllis persuasionibus induci possint, vt aliquid loco mercedis accipiant. Interdumque homines ferre quingenti, cæduam materiam ferunt ad fabricam: è feminis virisque promiscue, intextis è flore coronis, vt indicent quam bilares suam nobis operam nauent: nec absunt tubæ vexillaque & id genus alia gratulationis indicia, vt plane nulla re alia duci videantur, nisi vt hanc nobis domum quamprimum extruant. Accedit Gubernatoris humanitas, qui cum sit Indus, nec primarijs concedat Hispanis, siue re gerenda siue virtute; fautorem se nobis præbet in primis, multo magis de nostra causa commodisque sollicitus, quam nos ipsi. Is palam prædicat, natiuos incolas tum demum viuere Christiane cœpisse, cum huc Societas penetravit. id si quid est, quoniam Dei totum est, tum ei
gra-

gratias agimus, tum nihil nostræ laudi assumptum arbitramur. Sed de Mexicana Provincia satis. Nunc quoniam in Aegyptum à Pontifice Max. aliqui de Societate sunt missi: reliquum est, ut ea quoque de re his extremis litteris nonnulla dicamus.

A E G Y P T I A C A
E X P E D I T I O.

Memphis, quam Alcayrum vulgus appellat, vrbs est Ægyptiaca Turcicis subiecta Regibus: amplitudine nobilis, frequentia celebris. sunt in ea Christiani complures, qui & Cophti & Christiani Præcinctura vulgo dicuntur. quamvis enim per lauacrum regenerationis renati sint, Iudeorum tamen ritu præputia ponunt, & veteri quodam errore circumcissionem usurpant, ut hinc maxime appellatio illa iocosa fluxisse videatur, quod præcinctura cinguloque tenus Christiani sint, cætera siue Turcæ, siue Iudæi. His Alexandrinus Patriarcha præest, cui diuinitus in rebus omnis quoque subicitur Aethiopia, quam & per Memphiticos administrat Episcopos. Numerat Aegyptus quinquaginta circiter Cophtorum millia. Sed ferè innumeros Aethiopia. Anno huius sæculi tertio ac sexagesimo Pio iij. Pont. Max. per Societatis homines Memphitica primo tentata est